

פרוטוקול מס' 71
מישיבת ועדת החינוך והתרבות
סיום ד', ט' בסיון תשל"א - 2.6.1971, שעה 8.45

נכחו:

חברי הוועדה:

א. דימלט - היו"ד
ס. בן-פורת
ח. גרוסמן
ס. ידיד
א. כץ
ש. לוין
ס.צ. נדיה
ע. פינברג-סרני
א. דזיאל-נאור

מוזמנים:

י. אלון - שר החינוך והתרבות
א. ידלין - סגן שר החינוך והתרבות
א. פלד - מנהל כללי של משרד החינוך והתרבות
ד"ר רונן - עוזר לשר החינוך והתרבות

מזכירת הוועדה: ס. אייגס

רשמה: א. עצמון

סדר היום: דו"ח משרד החינוך והתרבות על מערכת החינוך לקראת
שנת הלימודים החדשה.

אני פותח את הישיבה.

היו"ר א. רימלט:

אני מקדם בברכה את שר החינוך והתרבות
מר י. אלון, את סגן השר, מר ידלין, את המנהל הכללי של המשרד, מר א. פלד
ואת ד"ר רונן, היועץ לשר.

נשמע היום סקירה ספי השר ומפי המנהל
הכללי של המשרד על הערכותו של משרד החינוך לקראת שנת הלימודים הבאה
ולקראת השנים הבאות.

אבקש מסגן ראש הממשלה, ושר החינוך

והתרבות לפתוח בסקירה.

שר החינוך והתרבות מר י. אלון: זו לי הפעם הראשונה שאני משתתף בישיבה
של ועדת החינוך והתרבות מאז נכנס ח"כ
א. רימלט לתפקידו הישן-מחודש - כיו"ר הוועדה. הוא לא פנים חדשות בוועדה.
מתוך נסיון בעבר, גם בממשלה ומחוצה לה, אני בטוח ששנינו נהנה משיתוף
פעולה הדדי ומלא.

אני אציג בפניכם את הבעיות הראשיות
ואת מדיניות המשרד. מר אלעד פלד ידבר על ההכנות הקונקרטיות לקראת שנת
הלימודים תשל"ב.

לענין הרפורמה - אני פטור מלוסר
שנמנית עם תומכיה של הרפורמה עוד לפני שנעשיתי שר החינוך. כך שלא
היו לי שום לבטים עקרוניים בהגשמתה. אני מוכרח לומר שהופתענו במידת
העדר הכנות מספיקות לביצוע המזורז כפי שקיוו כל המאמינים ברפורמה.

לזכותו של המנוח ארן ייאמר - דווקא
באיש ציבור שידע שהרעיון שנוי במחלוקת חריפה, הוא נסנע בתקופת הדיונים
על הרפורמה מלנקוט צעדים מעשיים כלשהם שיתפרשו כצעד מצידו להעמיד את
החלטת בפני עובדה. הוא הקפיד עם עצמו קלה כבתורה. לכן כאשר נפלה
ההכרעה, לאחר דיונים ארוכים מאד - אני לא זוכר שוועדה פרלמנטרית תשב
על נושא אחד קרוב לשנתיים ובהתמדה - התחלנו בעבודות תכנון ובהכנות
שהן טובות גם אם אין רפורמה. כלומר, הכשרת מורים היא יפה לכל מסגרת
לימודית, בין אם לחטיבות הביניים ובין אם לכתות ז' - ח' בבית הספר היסודי.
מורים טובים צריכים להיות בכל המקרים.

האמת היא שהמשרד לא היה ערוך לביצוע
הרפורמה לאלתר. ואמנם השנה הראשונה הוגדרה כשנת סדנא שממנה היה צריך
ללמוד גם על האפשרויות וגם על הקשיים.

כאשר נכנסתי לתפקידי כשר החינוך
והתרבות העמדתי לדיון את הנושא הזה בהנהלת המשרד. באותה שנה עשו
כאמץ גדול מאד כדי להגיע לפתרון מירבי של חטיבות הביניים, תוך כדי
לימוד הבעיה, הן ע"י שיחות במשרד והן בשיחות עם המורים וביקורים בשטח
- בעיקר בחטיבות הביניים. נוכחנו לדעת שהחזון הוא גדול והמציאות קשה.

ברור, שמתנגדי הרפורמה - בצדק או שלא
בצדק - כשמנהלים את הויכוח היום מצביעים על הכשלונות. אבל אני חושב
שבעל פלוגתא או מבקר צריך להשאר נאמן לתאור המציאות כמו שהיא. אין
ספק שנתהליכים הראשוניים של הרפורמה ישנם כמה בתי-ספר שעדיין לא
הגיעו לרמה, וישנם בתי-ספר שהגיעו להישגים אפילו מפתיעים לטובה.

האם תוכל להצביע בצורה כללית על
הקשיים והמכשולים - היכן חסרה הכנה?
היו"ר א. רימלט:

שר החינוך והתרבות סר י. אלון: הרפורמה העמידה לעצמה שני יעדים:

- 1. להגיע להישגים ליסודיים גבוהים יותר.
- 2. להגיע לאינטגרציה חברתית.

ישנה ועדת מעקב מיוחדת אחרי הרפורמה. ועדה זו מורכבת מחברי כנסת ועוד עפ"י המלצת ועדת הרפורמה.

אני הזמנתי לפני מספר שבועות מחקר מדעי ע"י ~~האגף לביטחון תל-אביב~~, כדי ללמוד את ההישגים והקשיים של הרפורמה. הם אנשים שאינם מייצגים שום קבוצה בעד או נגד. מקצועם הוא חינוך והם קבלו על עצמם עריכת המחקר הזה. אני חושב שזה הכרחי שבשלבים הראשונים של הרפורמה נודע היכן אנו עומדים. הם צריכים להראות תוצאות בהשוואה לכל הגילאים. אני בטוח שיימצא בכל בית-ספר סצב שונה.

היו ספיקות במשרד אם לא מוקדם מדי לערוך את המחקר - אני חושב שזה לא מוקדם. נוסף לכך זהו מעקב ולא מחקר מקצועי.

אני מודיע שרוב המנהלים שאתם דברתי מוצאים קושי דוקא בתחום החברתי ולא בתחום הלימודים. מסתבר, לפחות בשנתיים הראשונות, שעצם הפגשת תלמידים משכבות שונות אינה פותרת את הבעיה, אלא לעתים יוצרת את הבעיה. אסור לנו להרתע מזה כי בסופו של דבר המשבר יעבור והם כבר נקלטים בחברה. אבל לא פעם עומד הילד בפני אתגרים שהוא לא ציפה להם. כאן ישנה בעייה פסיכולוגית פדגוגית מסדרה ראשונה.

כדי שהרפורמה תצליח היא זקוקה:

א. לקבנים, כולל מעבדות, ספריות ומתקנים - כל מה שקשור לדמת ליסודים גבוהה יותר.

ב. תכניות ליסודים שתאלצנה את המורים והתלמידים להתעלות לרמה הנדרשת בהתאם להתפתחות המחקר של ימינו.

ג. חבר מורים שמסוגל להשתמש בתכניות הלימודים האלה וללמד את התלמידים באותה הרמה.

בלי שלושת המרכיבים האלה, אינני

מעלה על דעתי שאפשר לבצע רפורמה בבתי-הספר. אלא אם אנחנו רוצים בהישגים סטטיסטיים בלבד. אבל אנחנו מעוניינים בהישגים חינוכיים ולא בהישגים סטטיסטיים.

ישנה אפילו סכנה שאם נבצע את הרפורמה

במהירות ולא בשלבים ייזקף זאת לחובתה של הרפורמה במקום לחובתנו שמהרנו לעשות את הדבר.

לכן אני אומר לוועדת החינוך - כאשר

אתם תוהים ומבקרים וטוענים: מדוע הרפורמה מתבצעת בקצב איטי - שלא תחשבו שהדבר נעשה מתוך שינוי מדיניות.

אלה שמאמינים ברפורמה - אין לצפות

לקצב מהיר מפני שלהקים מבנים, להכשיר מורים וכו' לוקח שנים, זה לא ענין של חודשים ולא החלטה אדמיניסטרטיבית של המנכ"ל - זו אבורת הכנה ארוכה.

לכן אסרתי בשעתו, לא לחכות שהתנאים

יהיו אידיאליים וגם לא להזדרז כשהתנאים אינם מספיקים ולהסתפק בתנאים אופטימליים. כאשר האגף לפיתוח מערכת החינוך, בראשותו של סר שמואלי, מגיעים להכרה שבמקום מסויים נוצרו התנאים, אנחנו מקימים את החשיבה.

שר החינוך והתרבות מר י. אלון: אני רוצה לציין שהרשויות המקומיות מגלות עניין בלתי רגיל בסגמה חינוכית בביצוע הרפורמה. אם בשנה הראשונה, עידיה אחת הייתה לראות מה תעשה השנה הרי היום ישנו סגב של התחרות ביניהן. גם אצל האנשים שרגישים לנושא של סיזוג גלויות רואים, בצדק, ברפורמה את אחד האמצעים לסיזוג. והיום, השהיית הרפורמה היתה נחשדת כקבוצה של אשכנזיזיה להשהות את האינטגרציה עם ילדי ערות המזרח.

התחזיות המוקדמות שהושמעו, גם בוועדת הרפורמה וגם בכנסת, היו אופטימיות מדי, גם מבחינת הקצב וגם מבחינת התקציב. אגף חשתי מאד סמגבלות תקציביות בביצוע הרפורמה אך אני שמח לומר, שכאשר אני בא ואומר שאפשר להקים השנה מספר חטיבות ביניים - הרי זה מה שקובע ולא התקציב, כי אנחנו רואים בהגשמת הרפורמה את היעד הקבוע של המשרד. לכן נמשיך בביצוע הרפורמה, אם כי כאשר תשמעו פרטים מפי הסגב, יתברר לכם שזה בהיקף פחות ממה שרצינו.

מכאן לנושא של הכשרת מורים - אם תשאלו מהו צוואר הבקבוק של משרד החינוך והתרבות אז אמצא כמה צווארי בקבוק, אך צוואר הבקבוק בה' הידיעה הוא בהכשרת המורים.

חלק ניכר מהסמינרים אינם הולמים את הרמה שאנחנו מצפים לה - בלי קשר עם הרפורמה - אני מדבר על מורים לכל המערכת. בכמה מקומות גילינו דבר מעניין - שהציוד המעבדתי בסמינר המורים נופל מציוד מעבדתי של בית-ספר מקיף.

אנחנו מוכרחים לקחת על עצמנו שתי משימות שבהגשמתן אנחנו משרתים את כל המערכת כולה. ולכן בתחום המורים אנחנו נוקטים בצעדים הבאים:

א. להעלות את הרמה של הסמינרים, הן מבחינה פיזית, כלומר, מבנים ציוד הנוסע וכו'; והן מבחינת התוכן, כלומר, הרמה ומשך תקופת הלימודים, חבר המרצים והמורים בסמינר עצמו.

ב. לעודד את האוניברסיטאות להרחיב את בתי-הספר לחינוך שלהם. אני מוכרח לומר שלא תמיד בוגר אוניברסיטה בבית-ספר לחינוך, הוא באופן אוטומטי משתלב במערכת החינוך, לעתים הם הולכים למחקרים. אני מבין שככל שירבה מספר הסטודנטים שילמדו חינוך באוניברסיטאות, כן יגדל המאגר או העתודה של המורים.

ג. התחלנו בתהליך אקדמיזציה של הכשרת המורים. אקדמיזציה לא רק של מורים שילכו ללמד בחטיבות הביניים או בני"ס תיכון אלא יש צורך לעודד כל מורה שמסוגל ללמוד לתואר ב.א., אפילו אם הוא מורה בבית-הספר היסודי. אני רק אברך על זה שיבוא השכר על ביטוי לפי התואר האקדמי ולא לפי חטיבות או מקום העבודה.

היות וועדת הרפורמה קבעה שהמורים בחטיבת הביניים צריכים להיות ברמה אקדמית - אני מבין שהכוונה היא גם למורים שהם ברמה אקדמית אך אין להם עדיין תואר - אנו מחפשים כל מיני דרכים כדי לאפשר למורים, בין אם הם תלמידים שעדיין אינם מורים ובין אם הם כבר מורים בפועל, להתקדם לקראת התואר האקדמי הראשון בדרכים הבאות:

א. נהלנו מו"ס עם כל האוניברסיטאות: אוניברסיטה העברית, אוניברסיטת בר-אילן בת"א, אוניברסיטה בחיפה ואוניברסיטה בבאר-שבע - שיאמצו לעצמן סמינרים שלנו במיפוננו והם יהיו נושאים באחריות כלפי משרד החינוך על רמת הלימודים.

עד עכשיו זכינו רק בהצלחות חלקיות. אוניברסיטה בתל-אביב נתנה לנו תשובה שלילית. לאחר מאמצים הם מינו ועדה משותפת והלכו במשהו לקראתנו והסכימו לקבל על עצמם מתוך הסמינרים שלנו הקיימים במרחב תל-אביב את אלה שמיועדים לחטיבות הביניים ולהשלים להם את החסר ע"י הכנתם לקראת התואר ב.א. שזו הרמה הדרושה ללמד בחטיבות הביניים. הם מנהלים מו"ס עם אחד הסמינרים שנקרא סמינר הקיבוצים ש-80% מתלמידיו אינם מהקיבוצים, אבל הוא כנראה ברמה גבוהה יותר מסמינר רגיל ויש מו"ס דו-צדדי שאני מברך עליו.

שר החינוך והתרבות סר י. אלון: אוניברסיטת חיפה נענתה לנו והיא מקבלת על עצמה את סמינר אורנים. אנו מקווים להדביק לה גם את סמינר גורדון, ולטווח ארוך גם את הסמינר להכשרת מורים ערביים בחיפה שהוא ברמה נמוכה יותר מסמינרים אחרים. אנו חושבים להעלות שם את הרמה והיינו רוצים שחלק מתלמידיו ישולב באוניברסיטת חיפה, שמגלה ענין רב במסגור הערבי.

באוניברסיטה העברית היתה בתחילה גישה צוננת, אבל שני אנשים תמכו ברעיון של אימוץ סמינר דוד ילין והם: נשיא האוניברסיטה העברית ומנהל בית-הספר לחינוך. היתה לי שיחה אתם והם מקווים להביא זאת לדיון מחדש במוסדות האוניברסיטאיים. ספק אם יספיקו לשנת הלימודים תשל"ב, אך הייתי שמח אילו זה היה מתבצע לשנת תשל"ג.

לאוניברסיטת בר-אילן הצענו לאמץ שני סמינרים דתיים: סמינר אחד לגברים וסמינר שני לנשים - ישנה נטייה לכך.

כל זה נמצא בשלבים שונים של ברורים ואני סאמין שנבקיע את החומה ולא יאוחר משנת תשל"ג יהיו כבר כמה סמינרים של מורים בחסותן של האוניברסיטאות. לקראת שנת הלימודים הבאה אנו עושים מאמצים לקדם 5 סמינרים: 3 כלליים ו-2 דתיים - על כך ידווח המנכ"ל בסקירתו המעשית.

בבאר-שבע יש לנו שני סמינרים ואנחנו מנהלים כעת מוס"ם עם אוניברסיטת הנגב שתקבל על עצמה את שני הסמינרים הללו. האוניברסיטה בבאר-שבע עדיין בצעדיה הראשונים - ואני מעריך שגם היא תסכים לקבל על עצמה מבצע זה בדגש שאוניברסיטת ירושלים תקבל זאת, כי היא משמשת אור ירוק לכל האוניברסיטאות.

ב. אנו עומדים להקים כלי חדש, כלי מהפכני והוא: המועצה להשכלה גבוהה. הצעתנו זו באה בעקבות דו"ח ביניים של ועדת ליפסון בדבר הקמת מכללות. המרכז האקדמי ארצי לענין המכללות יוקם ע"י המועצה להשכלה גבוהה ותפקידו יהיה לפקח על הרמה האקדמית של המכללות, לרבות הנושא של הכשרת מורים.

זה יאפשר הפצת ההשכלה הגבוהה גם באזורים ובכרכים מרוחקים. אחת הדוגמאות היא העיר אילת - לפני כחצי שנה בקרתי שם ותוך כודי שיחה עם וועד ההורים הציגו בפני את הבעיה שבניהם רוצים ללמוד מקצועות שיש להם ביקוש באילת ואם ישלחו אותם ללמוד בירושלים, חיפה או בת"א ספק אם יראו אותם באילת חזרה.

בשיחתי עם התלמידים עצמם גיליתי אצלם פטריוטיזם לאילת יותר הרבה ממה שהיה לפני חמש שנים. לכך חשבתי שעיר כמו אילת משום שהיא רחוקה, יש לתת לה עדיפות בהקמת מכללה, לפחות בכמה מקצועות, או נושאי לימוד.

אני רוצה להוסיף - שע"י הקמת המרכז האקדמי ארצי לענין המכללות תפתח בפנינו אפשרות לקדם גם את רוב הסמינרים במשך הזמן.

כמו-כן אנו רוצים, לקראת שנת הלימודים הבאה, לעודד מורים מוסמכים לעשות את ההשתלמויות הדרושות ע"י מתן הנחות כמו: השתתפות במימון לקראת התואר ב.א., תוך כדי עבודת ההוראה.

עתודת המורים אינה מספיקה ובשנת הלימודים הבאה נצטרך להכניס כ-1,000 מורים בלתי מוסמכים, למערכת החינוך הרגילה.

א. רוזאל-נאור: אסרו לנו פעם-שיש חשש שיהיה עודף במורים?

א. ירלין: זה היה בתקופת המיתון.

שר החינוך והתרבות סר י. אלון: בתקופת המיתון נמצאו מהנדסים ומדענים רבים שנפלטו מסקום עבודתם והיו מוכנים לעבוד בהוראה.

היו"ר א. ריימלט:
מה הכוונה למורים בלתי מוסמכים - האם הם בעלי י"ב כתות, או 12 שנות לימוד, או שלטון שנה אחת בסמינר, או שלטון שנתיים באוניברסיטה ולא סיימו?

שר החינוך והתרבות מר י. אלון: תמצא סכל המינים.

היו"ר א. ריימלט: מהו המינימום שנהרש מסורה בלתי מוסמך?

א. פלד: רובם מגיעים לי"ב כתות, אך פה ושם אפשר למצא בוגרי י"א כתות.

היו"ר א. ריימלט: האם הם יעברו קודם סגור שייכשיר אותם להוראה?

שר החינוך והתרבות מר י. אלון: בקשר לפעולות - ידבר מר א. פלד. ככל אופן יש לראות בנושא הבשרת הסודיים משימה עיקרית של המשרד, לפחות לעשר השנים הקרובות.

אנחנו נוקטים בשני אמצעים:
א. הקימונו צוות לתכנון החינוך בהאשורת של הגב' ד. קליינבוך מן האוניברסיטה העברית. אנחנו כבר נהנים מפירות ראשוניים של עבודת סקר ומחקר שמתפקידו יהיה לערוך תחזיות כמותיות ואיכותיות במקצועות של הסודיים במערכת החינוך הכוללת. ע"י כך נדע מה יעמוד בפנינו בעוד מספר שנים ונזכר לחפש אלטרנטיבות על בסיס של ידיעה מוקדמת.

ב. אקדמיזציה סודרכת של הכשרת מורים - כלומר, אדם צעיר או חייל משוחרר שעומד על פרשת דרכים ומחפש לעצמו נושא לימודי, ידע שאם הוא לומד הוראה הוא יזכה לתואר וגם לשכר המורים, שזכה באחדותה לשיפור ניכר. אנו זקוקים למערכת שכנוע והסברה ומתקשים למצא דרך כדי להביא את העניין ההוראה כמקצוע בקרב הצעירים בצבא ובאוניברסיטאות.

אנו שומעים שישנה דאגה בקרב בוגרי מדעי הרוח לגבי תעסוקתם בעתיד. אנו רוצים להציע להם קודמים של הסבה ללמד בבתי-ספר. אנו רוצים ליצור אטרקציה גדולה יותר לדמות של הסורה בעיני הדור הצעיר כפי שצריך להיות על-מנת שהמקצוע ימשוך יותר.

אנחנו רוצים להוסיף אמצעי אחד שאם הוא יצליח הוא יכול להיות דבר גדול לגבי מורים מוסמכים.

ועדת ליפסון המליצה בין השאר על עריכת ניסוי במה שקוראים אוניברסיטה פתוחה. לאור זאת בקשנו מפרופ' ליפסון לנסוע לאנגליה ולראות כיצד פועלת שם אוניברסיטה פתוחה. גם מר ידלין במקורו באנגליה הציץ לנושא הזה. כמו-כן הזמנו את אחד מראשי עמודי התווך של אוניברסיטה פתוחה, יהודי מסורתי, פרופ' ברוקהיימר שיבוא אלינו ויידריך אותנו בשטח הזה. ישנה אפילו בשורה שהוא מוכן לעלות אדצה. אנחנו רוצים לבנות סביבו צוות שיעזור לו בעניין זה. הכל ייעשה ע"י אמצעי תקשורת הן ע"י תכתובת והן ע"י טלוויזיה. יהיו גם מפגשים באזודים גיאוגרפיים.

היתה אצלנו מחשבה שלקראת שנת תשל"ג נערוך את הניסוי בקרב המורים המוסמכים. ואלה שירצו בכך זה יקדם אותם לתואר ב.א. וגם יתן להם התקדמות אישית.

מכאן אני עובר לנושא של הגיל הרך - אני סודה, שכאשר ארן הפנויה הביא למססלה את ההצעה להאריך את חוק חינוך חובה בשנתיים, ניסיתי לשכנע אותו שיפצל את השנתיים אחת כלפי מעלה ואחת כלפי מטה. כלומר, כלפי מעלה, שיסתפק בכתה"ט כך שזה עונה על בעיית הדפורמה לסווח הארוך. וכלפי מטה, שיקדיש את השנה השניה לגיל 4 ולהקדים את גן החובה בשנה. היו לו נימוקים חזקים שאחד מהם עשה עלי דושם במיוחד - אם כי נשאיתי ברעתי.

שר החינוך והתרבות מר י. אלון: הנימוק שלו היה שאם לא בנהיג גם את כתיבתה י' תהיה סכנה שנקבע בחסיבות הביניים. כלומר, ישנה סכנה שרבים לא יגיעו לחסיבה העליונה - זהו נימוק ברזל.

ספרתי זאת כדי לומר לכם שלבני הגיל הרך יש לי דעה קדומה. טפילתי בזה כאשר הייתי שר העבודה. ביסיתי בזמנו לגייס את ארגוני הנשים ומשרד מסות ואוצר, כדי להקים מעונות לגילאים הרכים יותר, כלומר, גילאי שנתיים-שלוש. היתה אי הבנה מוחלטת גם מצד התעשיינים וגם מצד הממשלה, שלא התייחסו לזה.

לסובייית המיזוג - מסתבר בכל זאת שהצרות בתחילות דוקא בגילאים הצעירים מאוד, כאשר הילד מסכבה עניה עובר מגן הילדים לכתה א' בלי הכנה מספקת, לא יודע עדין קרוא וכתוב, הוא נעשה אומלל למשך כל השנים.

בשיחה שהיתה לי עם הפנתרים מסתבר שארבעה מהם שהם בני עולים נשרו מביה"ס כבר בכתה ד'. מהם לסדתי איך אדם נהפך לפנתר. בתחילה הוא נושר מביה"ס, מנסים להחזירו, אך לא תמיד מוכנים המורים להחזיר אותו. לאחר מכן לא תמיד ישנה כתיב סידורית שתקלוט אותו ואז הוא מסתובב בחובות, שולח את ידו בגניבה, לוקחים אותו לחקירה ואז יש לו תיק במשטרה שמלווה אותו כל חייו. אם הוא בגיל גבוה יותר הוא נשלח למוסד של עבריינים צעירים ומסתבר שמסם הוא יוצא פושע מושלם.

אני מכין ששימת הדגש על הגיל הרך מקטינה את סכנת הנשירה בגילאי ביה"ס היסודי וזה נותן אותותיו לא רק להתקדמות של תלמיד אלא גם באספקט החברתי של הבעיה הזאת.

אני רוצה לומר שבפגישתי עם שר האוצר, מר ספיר, הוא הראה הבנה רבה לנושא ועושים עתה מבצע אדיר בעניין. כמוכן זכות קדימה אבסולוטית למיעוטי הכנסה - אנו רוצים להגיע לידי כך שלא ימצא ילד בגילאים 2-3 שלא ילך לגבון רק משום שהורה לא יכול לשלם את התשלום. היום גם הורים שהכנסתם מועטת רוצים שילדיהם ילמדו. ישנו רעב ללימוד. ישנה מוטביזציה אצל ההורים, גם בכפר הערבי.

כמוכן יש להרחיב גם את ההיקף של הכשרת גבנות, אבל אסור לחכות עד שנגמור את כל ההכנות. אנו רוצים תוך שנתיים לפתור את הבעיה של מיעוטי הכנסה, ובמקדם או במאוחר זה יכלול גם את הסקטור הערבי.

הזמנו צוות משותף, קיימנו התייעצויות עם כמה פרופסורים שמוטחים לגיל הרך - היו חילוקי דיעות. מיניתי ועדת אד-הוק שתהיה מורכבת מפרופסורים, אנשי המשרד והסתדרות המורים. ועדה זו תגיש לנו הצעות על הטיפול ועל המבנה הכולל.

ישנן הצעות רבות בעניין - אני עדיין לא גבשתי דעה בעניין זה. אני רוצה שהדבר ייבדק היטב.

הוחלט להקים 600 יחידות גנונים. הכנת גיוס כח-אדם ואפילו אם יש צורך גם בהכשרה, והנהגת שכר לימוד מדורג.

כל הבעיה של מיזוג ילדים מיוחדים שהם עצמם מחולקים לסוגים שונים - היא בעיה קשה. הטובים שבהם הם ילדים קשה-הסתגלות - בדרך כלל הילד כשרוני, ער ביותר אך אינו מסוגל לשבת על ספסל הלימודים, מציק למורים ולתלמידים והוא עצמו אינו לומד.

הסוג השני כולל את כל הדבילים, מונגולואידים ועד לחרשים ואלמים.

החלטנו שמוכרחים לשחרר את מערכת החינוך הרגילה מנוכחותם של אלה, גם למענם וגם למען יתר הילדים.

שר החינוך והתרבות מר י. אלון: היה לנו יסוד להניח שחוק ליסוד חובה ככתבו וכלשונו לא חל על ילדים קשה-הסתגלות וכל השאר. לאחר כדור בין המשפטנים, חיווה דעתו היועץ המשפטי לממשלה ואמר: שהחוק הקיים מחייב זאת.

עכשיו אנו עומדים בפני דילמה לאן לקחת ילדים כאלה. לגבי ילדים קשה-הסתגלות שהם החלק הקל ביותר, נעשה הרבה מאד. בשנה שעברה הקיסונו כ-150 כתות נוספות ובעתיד נוסף עוד כ-85 כתות.

אנחנו רוצים לפתור את הבעיה הזאת, מכיון שקודם כל היא צודקת לגופא. ומצד שני היא חלק מהבעיה החברתית פנתרית. מאחר וחלק מהחברים האלה נשרו מבתי-הספר בגלל הסיבה הזאת. הם נורמלים, אפילו כשרוניים בכמה תחומים, אבל הם נזרקו החוצה ולא התקבלו חזרה. במוקדם או במאוחר פוגשים אותם שוב באיזה שהוא מקום.

מתוך שלל הבעיות - ארבע סוגיות שכל אחת מהן היא סוגיית ענק, שבכל אחת מהן חלה התקדמות עצומה במשך שנות קיום מדינת ישראל, וכל אחת מהן עדיין לא נפתרה ואף לא תפתר בפחי שנה אחת או החלטה אחת. כל אחת מחייבת תבנית רב-שנתית.

היו"ר א. דימלס: שמענו מקירה מאלפת מפי שר החינוך והתרבות. עתה נשמע את סקירתו של מר א. פלד, סנכ"ל משרד החינוך והתרבות.

א. פלד: אדוני היו"ר, גבירותי ורבותי, אני אתרכז בדברי בענין ההכנות לקראת שנת הלימודים תשל"ב.

אתחיל בנקודה הראשונה ששמה לוח הזמנים להתארגנות. קבענו השנה קו אדום שעד אליו חייבת פסערכת להתארגן לקראת שנת הלימודים והוא 15.8.71. אני מניח שעלולים לקרות דברים שקשורים בהעברת מורים ושבישיוצם - אלו הן בעיות שיכולות להתעורר ברגע האחרון. אני מקווה שלקראת שנת הלימודים נמנע ככל האפשר מתקלרות אפשריות. לשם כך אנו מקיימים סיורים במחוזות ובודקים בכל מחוז את רמת ההכנות, לאחר שהוכנה התכנית. יש לוח זמנים שמחייב לפעולה - ואנחנו פחות או יותר עומדים בלוח הזה.

אם לא תהיה תקלה נוסח הקיצוץ המפורסם של השנה שעברה שקצו 4% מהתקנים - הרי כל ההכנות, בדבר רישום תלמידים, תקנים, שינוך מורים ומנהלים, בדק בית ואחזקה נעשו.

ש. לוי: תהיינה תקלות כי לא נסכים להכניס לתקנים מורים בלתי מוסמכים.

א. פלד: אלו האמצעים שעומדים לרשותנו - אם לא יהיה מורה אז לא תהיה כיתה. ע"י התעלמות מן המציאות לא נפתור את הבעיה.

אני מוכרח לציין לזכותה של הסתדרות המורים שבגלל מחסור במורים פניתי למזכיר הכללי של הסתדרות המורים ובקשתי שאותם המורים שמיועדים לחטיבות הביניים, יסלאו את השעות בהן הם הולכים להשתלמות ויקבלו פיצוי כספי על כך, ובענינו בחיוב.

בענין ההשתלמויות - במדעי הטבע והמתמטיקה ילמדו רק 20 שעות. כלומר, הם יהיו חופשיים יומיים בשבוע לשם השתלמות. במדעי הרוח והחברה יהיו חופשיים יום אחד בשבוע וילמדו 24 שעות.

א. פלד:

לגבי גני הילדים - מספר הילדים המירבי בכיתת גן הוא 35 ילד. יש לנו כיום 450 כתות מאוכלסות מעל לנורמה והסיבה היא בשל חוסר מבנים.

בענין המבנים - החלטנו ללכת לבנייה טרוםית באותם המקומות שניתן הדבר. בישובי ספר אסור לנו לבנות בנייה טרוםית מסיבה בטחונית.

במסגרת חינוך חובה - אנו מצד אחד בודקים מחדש את מצבת התלמידים בכיתות ומשתדלים להגיע לויסות הכיתות. יש כתות שיש בהן 20-25 ילד ומאידך, יש כיתות טעונות טיפוח שהן גדולות מדי. נתנו הוראה להוריד את הגב של כיתות טעונות טיפוח ב-2 תלמידים. כלומר, במקום 60 תלמיד יהיו 58 תלמיד.

אשר לחינוך מיוחד - הוספנו 150 כתות: מזה 10 כתות למיעוטים ו-140 כתות לחינוך היהודי.

עקב פעולתנו בויסות הכיתות נוכל לשחרר אמצעים ולהוסיף עוד 85 כתות נוספות לילדים קשה-הסתגלות. בכוונתנו להגיע תוך שנתיים שלוש לפתרון סוחלט של הבעיה שנקראת ילדים קשה-הסתגלות.

ע. פיינברג-סירני:

האם מקפידים שיהיו שם מורים מוסמכים? א. פלד: הייתי אומר - משתדלים. את בעיית המורים קל יותר לפתור בישובים גדולים רקשה מאד לפתור בישובים קטנים - אין חוק כפייה.

לגבי גני הילדים של אגודת ישראל - חלה התקדמות מסויימת. יש קשר בינינו לבין החינוך העצמאי ואני מוכרח לציין שהם נענים לפיקוח.

להפתעתי, נוכחתי שגם יש פיצול. אנחנו הגענו למצב שרוב גני הילדים של אגודת ישראל יהיו בשנת תשל"ב בבעלות מרכזית של החינוך העצמאי. זה מקל עלינו מבחינת הפיקוח והארגון, והן מבחינת התמיכה שלנו.

הי"ר א. רימלט: כמה היא התמיכה?

א. פלד: אנו תומכים ב-85% מהתקציב שלהם - זה כולל גם את התמיכה של הרשויות.

לענין אמפקת השרותים - אני מוכרח לומר שהתקציב של 16 מליון ל"ש עומד לרשותנו אינו מספיק. אנחנו אחראים למתן שרותים משקיים לאותם ישובים שהוגדרו כישובים מוחזקים. מאז חלו תהפוכות בארץ - העיר עכו למשל, נחשבת כישוב בלתי מוחזק לעומת זאת אשדוד נחשבת לישוב מוחזק. - זהו אבסורד. יש לנו היום שכונות שמן הראוי היה שיקבלו סטטוס של מוחזקים.

זהו ענין מסובך, זה תלוי במדיניות הכלל ממשלתית שחלה לא רק בתחום החינוך אלא מקיפה תחומים רבים. שלושת המנכ"לים של משרדי האוצר, הפנים והחינוך נכנסים לבעיה הזאת. ישנה וועדה שבודקת מחדש את הנושא הזה.

כמו-כן ישנה ועדה נוספת בראשות אנף התקציבים שמשתתפים בה מנכ"לים של משרדי העבודה, סעד וחינוך שמתפקידה לדון בהקצאת מקורות נוספים, תוך תיאום בין המשרדים, שלא ישארו חלקים ללא כיסוי.

א. פלר:

בתחום ההזנה - לקראת שנת הלימודים
תשל"ב נרחיב את מספר הניזונים ונגיע
להיקף של 163,000 תלמיד בחינוך היסודי, בחטיבות הביניים ובס' חובה.
כמו-כן אנו בודקים מחדש את כל הסזונות - זהו סל סזונות שעבר זמנו.

יחד עם זאת אנו נציע סדר אחר שעל
חלק מן התלמידים שנהנה מהזנה נטילת תשלום וסדר שני נבדיל את כל הסזונות
ונשחרר אחרים מתשלום 4 ל"י שהם משלמים.

אשר לביצוע חוק לימוד חובה - הרישום
בחינוך היסודי נמתיים ב-7.5.71 הרישום כבר השנה ללא תקלות. היתה
היענות גדולה לרישום. הרשויות המקומיות הגיעו ל-90% מכלל ההרשמה -
זוהי הקלה עצומה בהכנות לקראת שנת הלימודים.

בענין הנשירה - אנו מקימים מנגנון
בשיתוף פעולה עם משרד העבודה שיעסוק במסגרת החניכות. כן יוקם מנגנון
בכל הרשויות המקומיות שיעשה בשיתוף פעולה עם מח' החינוך ועבודה סוציאלית.

הערה כללית לגבי הבינוי - למרות
המאמצים הגדולים להשלים את הבנייה לקראת פתיחת שנת הלימודים - אנו
לא תמיד נוכל לעמוד בסימום כל התחזיות. לכן החלטנו שבכל מקום שברור
לנו שהשלמת הבנייה תדחה למספר שנים אנו נלך לבנייה טרום-ית. אמנם זה
יעלה לנו כסף רב, אבל אין סנוס מכך. נעשה זאת גם בתחום החינוך היסודי,
העל-יסודי, בחטיבות הביניים ובגני הילדים.

העיר ראשון לציון היא אחת הדוגמאות
הקלסיות - יש שם תנועה גדולה של בנייה. הבעיה היא שהורסים בתים
קטנים ובונים בתים גדולים. נכנסת אוכלוסייה צעירה והמערכת לא בנוייה
לקלוט אותם. אני בספק אם אפילו בראשות שנת תשל"ג אפשר יהיה לפתור
את הבעיה. לעומת זאת בנייה טרום-ית - זה ענין שלוקח זמן של חודשיים.

הפתרון השני היה ללכת למסורת שניה -
אך החלטנו שמוטב להשקיע כסף שאנו יודעים שילך לאיבוד, מאשר הפתרון
של מסורת שניה.

כמה הערות לגבי חטיבות הביניים -
כיום יש לנו 73 חטיבות ביניים שמתחלקות: 39 חטיבות ממלכתיות; 23 חטיבות
ממלכתיות דתיות ו-11 חטיבות של המיעוטים.

לקראת שנת הלימודים תשל"ב יוקמו
ברחבי המדינה עוד 22 חטיבות ביניים חדשות: מהן - 12 חטיבות ממלכתיות,
9 ממלכתיות דתיות ו-1 של המיעוטים. במקרה זה בחיפה הנוצרית של העדה
היוונית אורתודוקסית.

ברחובות תוקם עוד חטיבה אחת ממלכתית
דתית ובזה הושלמה הרפורמה ברחובות. בבית שמש תוקם עוד חטיבה אחת
ממלכתית דתית ובזה הושלמה הרפורמה בבית שמש. בעכו - היו בעיות. חשבנו
להקים שתי חטיבות אבל ברגע האחרון באה העירייה ובקשה להקים רק חטיבה
אחת - ישנה שם בעייה של הסעת תלמידים. השנה אנו פותחים חטיבה אחת
ממלכתית ואת החטיבה השניה נפתח בשנה הבאה - ובזה נשלים את הרפורמה
בעכו.

בחיפה אנו מקימים 6 חטיבות ביניים
מהן: חטיבה אחת אורתודוקסית שיהיו בה 140 תלמיד. חטיבה ממלכתית על בסיס
של ביי"ס כי"ח - יהיו בה 155 תלמיד. חטיבה נכפר גלים שתהיה משותפת לחיפה
ולכמה ישובים. יהיו בה שלושה בתי-ספר: חיפה, עתלית וכרם מהר"ל - ילמדו
שם כ-200 תלמיד. שתי חטיבות ממלכתיות דתיות: אחת לבנים ואחת לבנות
כל אחת בת 125 תלמיד. הם עדיין משוכנים במבנה ארעי. תוך שנה וחצי יקבלו
מבנה משלהם.

א. פלד:

בקריית שמואל - חטיבה על בסיס של ישיבה שנקראת "פרחי אהרן" יהיו בה

כ-70 תלמיד.

בשנת תשל"ג נפתח בחיפה עוד שתי חטיבות ממלכתיות ובזה תהיה העיר חיפה הראשונה שתשלים את הרפורמה בשנת תשל"ג.

בקריית טרזקין - חטיבה ממלכתית דתית

על בסיס של ישיבה אולפנא לבנות.

בירושלים - יש בעיות קשות.

ישנה בעיה בקשה לבניה"ס "דנמרק" - בית המשפט הגבוה לצדק בירושלים, החל בשמיעת עתירה של חמשה הורים לתלמידים מכתה ו' בניה"ס היסודי "לוריא", נגד עיריית ירושלים ומשרד החינוך על סירובם להתיר הרשמת התלמידים לבניה"ס התיכון שליך האוניברסיטה.

אנו מסתיינים לפסק הדין של בית המשפט ולכן עכבנו בינתיים את הפעולות עד לסתן פסק-הדין.

אני חושב שאין לנו סנוס מחקיקת חוק

שיקבע סמכות לרשות המקומית ומשרד החינוך לחייב תלמידים ללכת לבתי-ספר. הבעיה הזאת קיימת גם בתל-אביב וגם בירושלים.

בירושלים - אנו מתכוונים לפתוח שלוש

חטיבות ביניים: אחת ממלכתית ב"דנמרק" ושתי חטיבות ממלכתיות דתיות בבניה"ס אולינה דה רוטשילד.

לגבי הסכנים - יש להמתין עוד שנה.

בתל-אביב - אנו מקימים השנה ארבע

חטיבות ביניים: אחת ממלכתית דתית ו-3 ממלכתיות: אחת על בסיס של ביה"ס עמל מקיף באזור חולון בת-ים. אחת בגבעת הרצליה ואחת בתיכון עירוני ד'. החטיבה הדתית תהיה בבי"ס תיכון עירוני ב-ג. כל חטיבה תהיה בסביבות 200 תלמיד.

חטיבות נוספות תפתחנה בשומרון -

יכללו ילדים מפרדס חנה, כרכור, גבעת עדה ושדה יצחק.

חטיבה אחת תפתח בהדסים ותכלול את

קדימה ואבן יהודה. כמו-כן תפתחנה כמה חטיבות קטנות כפריות: אחת בנהורה שתקלוט מחבל לכיש ואחת מקיבוץ יפעת שתקלוט גם מקיבוץ כפר החורש.

בנוה איתן מקימים ביה"ס אזורי שיקלוט

מסחוז חיים, חמדיה ובית יוסף - זה היה מאמץ גדול ויש לזקוף זאת לזכותה של מועצה אזורית בית שאן.

אני אעמוד עתה על מצב המורים מבחינת

התארים - בחטיבות הביניים ובחינוך העל-יסודי, בשנת תשל"ל, היו לנו כ-47.2% בעלי תואר אקדמי. כ-9% הפסיקו את לימודיהם האקדמיים, 11.7% לוטוים במוסדות אקדמיים לקראת התואר הראשון ו-32.4% חסרי השכלה אקדמית.

בחינוך היסודי והעל-יסודי רק מחצית

המורים גם בעלי השכלה אקדמית או בעלי תועדת הנראה, או מורים בעלי כישורים מתאימים להוראה. כ-6,000 מורים, שהם כ-25%, יש להם גם השכלה אקדמית וגם תעודת הוראה.

האם זה כולל גם את המדריכים המקצועיים?

ש. לוי:

אני חושב שלא. אבל אני מוכן לבדוק את זה. - זה כולל כתות המשך.

א. פלד:

בחינוך העיוני כ-2/3 מן המורים
הם אקדמאיים.

א. ידלין:

בנינו מודל של חטיבות הביניים -
ראינו שנצטרך בסך הכל בכל חטיבת

א. פלד:

ביניים טיפוסית כ-45 מורים.

אם נסתכל על הביקוש הכולל בהכשרת

המורים בחינוך העל-יסודי נגיע למספרים הבאים:

עד השלמת הרפורמה נגיע לכ-15,000 מורים בחטיבות הביניים בלבד.
יש לנו נתונים מהיכן יגיעו המורים וישנו ניתוח לפי המקצועות השונים.

למשל, יש לנו עודף של מורים למקרא
ולשון. לעומת זאת יש חוסר במורים במקצועות גאוגרפיה, שפות מתמטיקה
וסרעי הטבע. בענין החינוך הגופני - אנו מגיעים למצב טוב. אך יש לנו
מחסור באומנויות.

הפוטנציאל המיועד לסלא את כל התפקידים

האלה הוא מקבלי תעודות הנגרות. על שנה מקבלי תעודות נגרות כ-11,000
תלמידים. אין סיכוי שהדבר ישתנה במשך חמש השנים הקרובות.

הפוטנציאל הזה מתחלק לכל הדברים באים:

חינוך גבוה בכל המקצועות. חלק גדול הולך ללימודי הנדסה, לא לתואר
מהנדס אלא טכנאים והנדסאים.

אם אנו רוצים להגיע להיקף מסויים

אנו צריכים להוציא מתוך המחזור הזה בין מחצית לשני שלישי - זהו דבר
בלתי אפשרי. לא יתכן שמחצית מסקבלי תעודות הנגרות ילכו להוראה.
כלומר, אנחנו צריכים להשלים עם העובדה שמורים בכישרים אלה יחסרו.
יש לנו תמונה איך ידאו המורים עד סוף העשור ומה נסיק את המסקנות.

בקשר לבחינות הנגרות - עשינו בדיקה

א. ידלין:

על-יסוד נתונים שישינם בארצות אחרות

וקבלנו שאחוז הנבחנים לבחינות הנגרות לעומת השנתון הכולל בישראל לא
נופל מטרינות אחרות. בישראל - 17%. נורבגיה - 18%, שבדיה - 19%.

לפני מספר שנים כאשר היינו נתונים

במיתון קשה היה חשש שנשאר עם עודף מורים. היום אנו נמצאים בהתקדמות
עצומה בתעשייה ואין הרבה אנשים שיהיו מוכנים לעבוד בהוראה.

אנחנו בתהליך חיובי של התקדמות

מבחינת הסמכת מורים. הטאמצים שהשקענו נשאו פרי במשך חמש השנים
האחרונות. אחוז המורים המוסמכים בחינוך העל-יסודי עלה מ-71% ל-84% -
ע"י כל מיני שיטות.

גם רמת ההשכלה של תלמידי בית מדרש

למורים עלתה. בחינוך העל-יסודי, אמר מר פלד, שהגענו במשך חמש השנים
האחרונות ל-47% לעומת 42% של מורים עם השכלה אקדמית. בתיכון העיוני
יש כ-2/3 של מורים עם השכלה אקדמית ובתיכון המקצועי - כ-1/3 בעלי תואר
אקדמי.

הרבה מורים בלתי מוסמכים יש בחינוך

היסודי. אך מספרם ירד במעבר משנה לשנה ב-400. במשך חמש השנים האחרונות
מספרם פחת ב-50%.

א. ירלין:

השנה ישנה בעיה סכחינת ההסמכה:
א. כיון שישנה משיכה למקצועות אחרים.

ב. יש גידול במספר התלמידים. יש שנתון גדול של כתות א'.
ג. ישנו תהליך של הקטנת הצפיפות בכתות - אמנם זו בשורה משמחת, אך יוצרת בעיה.

לענין שכר הלימוד - 2-1965 לא עלה

שכר הלימוד והוא בנוי על תחשיב מסויים של כיסוי הוצאות החינוך.
שכר הלימוד בכתה ט' היה 875 ל"י - אם אני לוקח בחשבון את הסכמי השכר של הסורים - הרי שיש גידול בהוצאות של 40% ושכר הלימוד בכתה ט' צריך להיות 1,200 ל"י - זה על יסוד תחשיב לא ריאלי.

הבעיה של גובה שכר הלימוד היא בעיה

לוחצת ואנו נצטרך להכריע בה סיד עם גמר ההסכמים.

אני מציע שנדון בכך בישיבה הבאה.

הי"ר א. דיסלט:

הישיבה ננעלה בשעה 11.00